Έξι ώρες Ντοστογιέφσκι στην Αθήνα

«Ο Ηλίθιος» του Φ. Ντοστογιέφσκι στο θέατρο «Ακροπόλ». Μετάφραση: Άρης Αλεξάνδρου. Δραματουργική επεξεργασία: Σάββας Κυριακίδης. Σκηνοθεσία: Στάθης Λιβαθινός. Σκηνικά-Κοστούμια: Ελένη Μανωλοπούλου. Μουσική: Θοδωρής Αμπαζής. Επιμέλεια κίνησης: Ζωή Χατζηαντωνίου. Φωτισμοί: Αλέκος Αναστασίου. Παίζουν: Βασίλης Ανδρέου, Μελέτης Ηλίας, Δημήτρης Ήμελλος, Στέλιος Ιακωβίδης, Κόρα Καρβούνη, Νίκος Καρδώνης, Νεφέλη Κουρή, Δαυίδ Μαλτέζε, Πηνελόπη Μαρκοπούλου, Δημήτρης Μυλωνάς, Μαρία Ναυπλιώτου, Μαρία Σαββίδου, Χρήστος Σουγάρης, Φωτεινή Τιμοθέου, Άρης Τρουπάκης, Σπύρος Τσεκούρας, Σοφία Τσινάρη, Γιώτα Φέστα, Γιώργος Χριστοδούλου.

Νόνα Μολέσκη

nona.moleski
@philelefttheros.com

Έτυχε (παράγωγο από την «τύχη») να βρεθώ στην Αθήνα ταυτόχρονα με την αναβίωση της παράστασης του «Ηλιθίου» του Στάθη Λιβαθινού, μιας παράστασης, την πρώτη εκδοχή της οποίας δεν μπόρεσα να δω και λυπόμουν αφάνταστα. Η τόλμη με την οποία ο Λιβαθινός αποδομεί τα κλασικά κείμενα για να τα αναδομήσει μεταγλωττισμένα σε μια σύγχρονη θεατρική γλώσσα, όπως είδα να κάνει στον Σαίξπηρ και στον Παπαδιαμάντη, μου θυμίζει την τόσο αγαπημένη σχολή της Ταγκάνκας, του Γιούρι Λιουμπίμοφ. Η πολυφωνική αφήγηση, διαμοιρασμένη ατάκα-ατάκα μεταξύ του συνόλου των ηθοποιών, η «μέσα-έξω» υποκριτική (μέσα στην ενσαρκωμένη μορφή και έξω στην αφήγηση, μέσα στη δράση και έξω στην ομαδική προθέρμανση της ομάδας πριν από την έναρξη της δράσης),το πολυεστιακό σκηνικό, που παρουσιάζει ταυτόχρονα όλα τα αναγκαία περιβάλλοντα και επιτρέπει την εύκολη μετάβαση από το ένα επεισόδιο στο άλλο, καταλύοντας έτσι τη γραμμική χρονική αντίληψη και αντικαθιστώντας την με μυθιστορηματική σύμπτυξη του χρόνου - αυτά είναι τα κοινά χαρακτηριστικά των παραστάσεων του Λιομπίμοφ και της θεατρικής υπερπαραγωγής του Στάθη Λιβαθινού. Γνώστης της ρωσικής κουλτούρας, ο Λιβαθινός έχει πλήρη συνείδηση των μεγεθών με τα οποία καταπιάνεται στη μοιρασμένη σε δύο τρίωρες παραστάσεις παραγωγή του. Ο σκηνοθέτης θεωρεί τη διάρκεια αναγκαία, καθώς οι περιπλεκόμενες γραμμές της πλοκής του μυθιστορήματος του Ντοστογιέφσκι δεν επιδέχονται περικοπών, παρά μόνο θεατρικών γενικεύσεων. Στους θεατές που είδαν και τις δύο παραστάσεις σε συνέχεια, γίνεται αντιληπτός ακόμα ένας λόγος. Ο άθλος της πολύωρης και έντονης υποκριτικής δράσης φέρνει τους ηθοποιούς της παράστασης σ' εκείνη την κατάσταση της ντοστογιεφσκικής εγρήγορσης και πυρετώδους κλιμάκωσης που βιώνουν οι ήρωές του.

Ο θίασος στα χέρια του σκηνοθέτη μεταμορφώνεται σε πολυπρόσωπο και πολυφωνικό, σχεδόν καρναβαλίστικο πλήθος, που δημιουργεί ποικίλους συνδυασμούς προσώπων και μαζικές σκηνές σε μια συνεχή ρέουσα κίνηση. Σχεδόν παλιάτσοι στον κωμικοτραγικό εξευτελισμό τους, ο στρατηγός Ίβολγκιν (Σπύρος Τσεκούρας), ο Φερντίσενκο (Δημήτρης Μυλωνάς), ο Λέμπεντεφ (Νίκος Καρδώνης) έχουν τις σόλο σκηνές, μερικές φορές υπερβολικά προβεβλημένες. Η μαζική σκηνή της δεξίωσης στο σπίτι των Επαντσίν μετατρέπεται σε χορό δαιμόνων. Πολλοί από τους ηθοποιούς σχεδόν δεν προλαβαίνουν να ολοκληρώσουν τις μορφές που υποδύονται μέσα στο στροβίλισμα της δράσης.

Όμως οι τέσσερις κεντρικές φιγούρες είναι σκηνοθετικά διευκρινισμένες και υποκριτικά αρθρωμένες. Και οι τέσσερις αλληλοπροσδιορίζονται σε ζευγαρωτή αντιπαράθεση μεταξύ τους. Η Αγλαΐα Επαντσίν της Νεφέλης Κουρή ακροβατεί μεταξύ αθωότητας και πρόκλησης, αλαζονείας και ειλικρινούς πόνου. Αυτό που μου έλειψε στην παράσταση (και αισθάνομαι παράξενα γι' αυτό) είναι ο θρησκευτικός συμβολισμός του Ντοστογιέφσκι στους χαρακτηρισμούς και στις αντιπαραθέσεις των τεσσάρων. Η χριστιανικής φύσης έλξη- απώθηση μεταξύ της Αγλαΐας και της Ναστάσιας Φιλίπποβνα, το αμοιβαίο παιχνίδι της περηφάνιας και της ταπείνωσης μεταξύ τους, τόσο σημαντικό στο μυθιστόρημα, ξεθωριάζει στην παράσταση. Η Ναστάσια Φιλίπποβνα της Μαρίας Ναυπλιώτου εντυπωσιάζει βαθιά, και μόνο μετά το τέλος της παρουσίας της στη σκηνή συνειδητοποιεί κανείς ότι η ένταση και η προκλητικότητα επισκίασαν την τραγικότητα της αναζητούσας να θυσιαστεί Παναγίας με τας καμέλιας. Ο Ραγκόζιν του Δημήτρη Ήμελλου δεν έχει τόσο χρόνο στη σκηνή, όσο προσωπικά θα ήθελα, επειδή ο τρόπος που δουλεύει αυτός ο ηθοποιός είναι πράγματι πολύ ενδιαφέρων. Τα πάθη του ήρωά του δεν τον παρασέρνουν σε κραυγαλέες εκφράσεις, ο ηθοποιός διαθέτει μεγάλη υποκριτική ενέργεια, αλλά και τον πλήρη έλεγχό της. Βέβαια, είναι ο Ραγκόζιν αυτής της παράστασης, Ραγκόζιν τον οποίο ο συντελεστής του ρόλου του μας τον παρουσιάζει, μας τον επιδεικνύει απ' όλες τις πλευρές του. Ο Ραγκόζιν και ο Μίσκιν μπαίνουν και βγαίνουν στο κείμενο και στην παράσταση μαζί, σαν ένας, διασπώνται σε δύο, σε σκοτεινό και φωτεινό, στο τρίγωνο με τη Ναστάσια Φιλίπποβνα και στο τρίγωνο με το θεό. Η ανταλλαγή των σταυρών μεταξύ των δύο, πράξη συμβολικής αδελφοποίησης για τους Ρώσους, χρησιμοποιείται από τον Ντοστογιέφσκι ως δήλωση της δυικής φύσης του ζευγαριού των ηρώων του, αλλά ο Λιβαθινός εδώ εισάγει άλλο θρησκευτικό συμβολισμό, όταν ο Μίσκιν δίνοντας στον Παρφιόν Ραγκόζιν το σταυροδάκι του, λαμβάνει το σταυρό της σταύρωσης. Ο Βασίλης Ανδρέου συνδυάζει με τρόπο λιβαθινικό την καρναβαλίστικη ελαφρότητα φορώντας τη μάσκα του ηλιθίου και τη βαρύτητα αυτού που κουβαλά το σταυρό του. Το φως... Ίσως ήταν λίγο το φως που εκπήγαζε από τη μορφή του; Ή δεν μπορούσα να αφήσω το δικό μου Μίσκιν; Τόσα χρόνια τον κουβαλάω...

Έξι ώρες Ντοστογιέφσκι στην Αθήνα

«Ο Ηλίθιος» του Φ. Ντοστογιέφσκι στο θέατρο «Ακροπόλ». Μετάφραση: Άρης Αλεξάνδρου. Δραματουργική επεξεργασία: Σάββας Κυριακίδης. Σκηνοθεσία: Στάθης Λιβαθινός. Σκηνικά-Κοστούμια: Ελένη Μανωλοπούλου. Μουσική: Θοδωρής Αμπαζής. Επιμέλεια κίνησης: Ζωή Χατζηαντωνίου. Φωτισμοί: Αλέκος Αναστασίου. Παίζουν: Βασίλης Ανδρέου, Μελέτης Ηλίας, Δημήτρης Ήμελλος, Στέλιος Ιακωβίδης, Κόρα Καρβούνη, Νίκος Καρδώνης, Νεφέλη Κουρή, Δαυίδ Μαλτέζε, Πηνελόπη Μαρκοπούλου, Δημήτρης Μυλωνάς, Μαρία Ναυπλιώτου, Μαρία Σαββίδου, Χρήστος Σουγάρης, Φωτεινή Τιμοθέου, Άρης Τρουπάκης, Σπύρος Τσεκούρας, Σοφία Τσινάρη, Γιώτα Φέστα, Γιώργος Χριστοδούλου.

Νόνα Μολέσκη

nona.moleski
@philelefteros.com

Έτυχε (παράγωγο από την «τύχη») να βρεθώ στην Αθήνα ταυτόχρονα με την αναβίωση της παράστασης του «Ηλιθίου» του Στάθη Λιβαθινού, μιας παράστασης, την πρώτη εκδοχή της οποίας δεν μπόρεσα να δω και λυπόμουν αφάνταστα. Η τόλμη με την οποία ο Λιβαθινός αποδομεί τα κλασικά κείμενα για να τα αναδομήσει μεταγλωττισμένα σε μια σύγχρονη θεατρική γλώσσα, όπως είδα να κάνει στον Σαίξπηρ και στον Παπαδιαμάντη, μου θυμίζει την τόσο αγαπημένη σχολή της Ταγκάνκας, του Γιούρι Λιουμπίμοφ. Η πολυφωνική αφήγηση, διαμοιρασμένη ατάκα-ατάκα μεταξύ του συνόλου των ηθοποιών, η «μέσα-έξω» υποκριτική (μέσα στην ενσαρκωμένη μορφή και έξω στην αφήγηση, μέσα στη δράση και έξω στην ομαδική προθέρμανση της ομάδας πριν από την έναρξη της δράσης), το πολυεστιακό σκηνικό, που παρουσιάζει ταυτόχρονα όλα τα αναγκαία περιβάλλοντα και επιτρέπει την εύκολη μετάβαση από το ένα επεισόδιο στο άλλο, καταλύοντας έτσι τη γραμμική χρονική αντίληψη και αντικαθιστώντας την με μυθιστορηματική σύμπτυξη του χρόνου - αυτά είναι τα κοινά χαρακτηριστικά των παραστάσεων του Λιομπίμοφ και της θεατρικής υπερπαραγωγής του Στάθη Λιβαθινού. Γνώστης της ρωσικής κουλτούρας, ο Λιβαθινός έχει πλήρη συνείδηση των μεγεθών με τα οποία καταπιάνεται στη μοιρασμένη σε δύο τρίωρες παραστάσεις παραγωγή του. Ο σκηνοθέτης θεωρεί τη διάρκεια αναγκαία, καθώς οι περιπλεκόμενες γραμμές της πλοκής του μυθιστορήματος του Ντοστογιέφσκι δεν επιδέχονται περικοπών, παρά μόνο θεατρικών γενικεύσεων. Στους θεατές που είδαν και τις δύο παραστάσεις σε συνέχεια, γίνεται αντιληπτός ακόμα ένας λόγος. Ο άθλος της πολύωρης και έντονης υποκριτικής δράσης φέρνει τους ηθοποιούς της παράστασης σ' εκείνη την κατάσταση της ντοστογιεφσκικής εγρήγορσης και πυρετώδους κλιμάκωσης που βιώνουν οι ήρωές του.

Ο θίασος στα χέρια του σκηνοθέτη μεταμορφώνεται σε πολυπρόσωπο και πολυφωνικό, σχεδόν καρναβαλίστικο πλήθος, που δημιουργεί ποικίλους συνδυασμούς προσώπων και μαζικές σκηνές σε μια συνεχή ρέουσα κίνηση. Σχεδόν παλιάτσοι στον κωμικοτραγικό εξευτελισμό τους, ο στρατηγός Ίβολγκιν (Σπύρος Τσεκούρας), ο Φερντίσενκο (Δημήτρης Μυλωνάς), ο Λέμπεντεφ (Νίκος Καρδώνης) έχουν τις σόλο σκηνές, μερικές φορές υπερβολικά προβεβλημένες. Η μαζική σκηνή της δεξίωσης στο σπίτι των Επαντσίν μετατρέπεται σε χορό δαιμόνων. Πολλοί από τους ηθοποιούς σχεδόν δεν προλαβαίνουν να ολοκληρώσουν τις μορφές που υποδύονται μέσα στο στροβίλισμα της δράσης.

Όμως οι τέσσερις κεντρικές φιγούρες είναι σκηνοθετικά διευκρινισμένες και υποκριτικά αρθρωμένες. Και οι τέσσερις αλληλοπροσδιορίζονται σε ζευγαρωτή αντιπαράθεση μεταξύ τους. Η Αγλαΐα Επαντσίν της Νεφέλης Κουρή ακροβατεί μεταξύ αθωότητας και πρόκλησης, αλαζονείας και ειλικρινούς πόνου. Αυτό που μου έλειψε στην παράσταση (και αισθάνομαι παράξενα γι' αυτό) είναι ο θρησκευτικός συμβολισμός του Ντοστογιέφσκι στους χαρακτηρισμούς και στις αντιπαραθέσεις των τεσσάρων. Η χριστιανικής φύσης έλξη- απώθηση μεταξύ της Αγλαΐας και της Ναστάσιας Φιλίπποβνα, το αμοιβαίο παιχνίδι της περηφάνιας και της ταπείνωσης μεταξύ τους, τόσο σημαντικό στο μυθιστόρημα, ξεθωριάζει στην παράσταση. Η Ναστάσια Φιλίπποβνα της Μαρίας Ναυπλιώτου εντυπωσιάζει βαθιά, και μόνο μετά το τέλος της παρουσίας της στη σκηνή συνειδητοποιεί κανείς ότι η ένταση και η προκλητικότητα επισκίασαν την τραγικότητα της αναζητούσας να θυσιαστεί Παναγίας με τας καμέλιας. Ο Ραγκόζιν του Δημήτρη Ήμελλου δεν έχει τόσο χρόνο στη σκηνή, όσο προσωπικά θα ήθελα, επειδή ο τρόπος που δουλεύει αυτός ο ηθοποιός είναι πράγματι πολύ ενδιαφέρων. Τα πάθη του ήρωά του δεν τον παρασέρνουν σε κραυγαλέες εκφράσεις, ο ηθοποιός διαθέτει μεγάλη υποκριτική ενέργεια, αλλά και τον πλήρη έλεγχό της. Βέβαια, είναι ο Ραγκόζιν αυτής της παράστασης, Ραγκόζιν τον οποίο ο συντελεστής του ρόλου του μας τον παρουσιάζει, μας τον επιδεικνύει απ' όλες τις πλευρές του. Ο Ραγκόζιν και ο Μίσκιν μπαίνουν και βγαίνουν στο κείμενο και στην παράσταση μαζί, σαν ένας, διασπώνται σε δύο, σε σκοτεινό και φωτεινό, στο τρίγωνο με τη Ναστάσια Φιλίπποβνα και στο τρίγωνο με το θεό. Η ανταλλαγή των σταυρών μεταξύ των δύο, πράξη συμβολικής αδελφοποίησης για τους Ρώσους, χρησιμοποιείται από τον Ντοστογιέφσκι ως δήλωση της δυικής φύσης του ζευγαριού των ηρώων του, αλλά ο Λιβαθινός εδώ εισάγει άλλο θρησκευτικό συμβολισμό, όταν ο Μίσκιν δίνοντας στον Παρφιόν Ραγκόζιν το σταυρουδάκι του, λαμβάνει το σταυρό της σταύρωσης. Ο Βασίλης Ανδρέου συνδυάζει με τρόπο λιβαθινικό την καρναβαλίστικη ελαφρότητα φορώντας τη μάσκα του ηλιθίου και τη βαρύτητα αυτού που κουβαλά το σταυρό του. Το φως... Ίσως ήταν λίγο το φως που εκπήγαζε από τη μορφή του; Ή δεν μπορούσα να αφήσω το δικό μου Μίσκιν; Τόσα χρόνια τον κουβαλάω...